

Sandra Malinowska

Uniwersytet Szczeciński

WYBRANE ASPEKTY KREOWANIA ŚWIADOMOŚCI PRAWNEJ W SPOŁECZEŃSTWIE INFORMACYJNYM

Streszczenie

Dostęp do informacji stanowi nieodzowny wyznacznik funkcjonowania społeczeństwa w dobie współczesnej. Szczególną kategorią informacji są te o charakterze prawnym, bowiem kształtują sytuację człowieka funkcjonującego w demokratycznym państwie prawa. Polski prawodawca nieustannie podejmuje działania zmierzające do jak najpełniejszej ochrony obywateli, jednak wiąże się to również z koniecznością podnoszenia ich świadomości prawnej. W tym aspekcie bardzo istotna jest edukacja prawna, która odbywa się zarówno w przestrzeni szkolnej, jak również poprzez dostęp do bogatych w tym przedmiocie zasobów sieci Internet.

Słowa kluczowe: edukacja prawna, prawo, świadomość prawna, społeczeństwo informacyjne, strony internetowe.

SELECTED ASPECTS OF CREATING THE LEGAL AWARENESS IN THE INFORMATION SOCIETY

Abstract

In the modern era access to information is an essential determinant of society. A special category of information is the one of a legal nature, as shaped by the situation of human functioning in a democratic state of law. Polish legislator takes constant actions to provide the fullest possible protection for citizens. This, however, is also connected with the necessity of raising their legal awareness. In this context a very important aspect is legal education, which occurs both in the school, as well as through access to the rich resources available on the Internet.

Key words: legal education, law, legal awareness, information society, new technologies, web-sites.

Wprowadzenie

Ignorantia iuris nocet, to premia łacińska uznawana za jedną z podstawowych zasad prawa. Jej znaczenie niewątpliwie należy uznać za ponadczasowe, bowiem oznacza ona, że *niezna-*

*jomość prawa szkodzi*¹. Istota świadomości obowiązujących norm jest szczególnie ważna w dobie współczesnej, cechującej się znaczącym postępem technologicznym, wielozadaniowością człowieka, a tym samym jego aktywnością w różnych sferach życia, które są obwarowane prawnie. Ważne jest zatem, by człowiek – jednostka społeczna mógł nie tylko realizować ciężące na nim obowiązki wynikające z przepisów prawa, ale także dochodzić swych praw. Umiejętność tę uznać należy za bardzo istotną w społeczeństwie informacyjnym, zaś sprzyjać jej kształtowaniu może m.in. edukacja prawna. Mianem tym określa się *wszelkiego rodzaju inicjatywy adresowane do różnych grup społecznych, mające na celu podniesienie wiedzy i świadomości prawnej*². W niniejszych rozważaniach podjęta została próba ukazania czynników oddziałujących na stopień świadomości prawnej członków społeczeństwa informacyjnego.

Świadomość prawna w społeczeństwie informacyjnym

Mianem społeczeństwa informacyjnego określić można za K. Krzysztofkiem i M. S. Szczepańskim *społeczeństwo, w którym informacje intensywnie wykorzystuje się w życiu społecznym, kulturalnym, ekonomicznym i politycznym*³. Podkreślić również należy, że w piśmiennictwie za jeden z fundamentalnych warunków, pozwalających na nadanie społeczeństwu miana informacyjnego uznawana jest rozbudowana *nowoczesna sieć telekomunikacyjna oraz zasoby informacyjne, które swoim zasięgiem obejmowałyby wszystkich obywateli oraz byłyby dostępne publicznie*⁴. W świecie, w którym źródłem informacji stają się przede wszystkim powszechnie użytkowane nowe technologie, kwestie prawne stanowić powinny niezmiernie istotne zagadnienie. Działania prawodawcy zmiernie do zapewnienia ładu społecznego, co determinuje konieczność rozwijania powszechnej wiedzy z zakresu podstawowych regulacji prawnych. Samo pojęcie świadomości prawnej nie zostało w sposób jednoznaczny zdefiniowane w literaturze przedmiotu. Przyjęto jednak, że świadomość prawna stanowi element świadomości społecznej, która w żaden sposób nie może zostać pominięta⁵.

Niewątpliwie zatem świadomość prawna obywateli stanowi warunek *sine qua non* ich efektywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Dziwić zatem, jak również niepokoić mogą treści *Raportu Diagnozy świadomości prawnej Polaków 2016*, który ukazuje zarówno postępowanie *wizerunku instytucji reprezentujących wymiar sprawiedliwości na tle innych insty-*

¹ E. Gajda, B. Lubińska, *Lacińska terminologia prawnicza*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2014, s. 189.

² D. Woźnikowska-Fajst, *Edukacja prawna - możliwości, szanse, bariery*, Fundacja INPRIS, Warszawa, s. 11, http://www.inpris.pl/fileadmin/user_upload/documents/Obywatel_i_Prawo/Raport_Edukacja_prawna_obywateli.pdf [14.07.2016].

³ S. Buregwa-Czuma, K. Garwol, *Definicje właściwości i funkcje społeczeństwa informacyjnego*, [w:] W. Furmanek, A. Piecuch, *Dydaktyka informatyki. Problemy i wyzwania społeczeństwa informacyjnego*, 6 (2011), Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011, s. 32.

⁴ J. Olszewski, *System pracy w warunkach globalnego społeczeństwa informacyjnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2013, s. 28.

⁵ M. Boczek, *Świadomość prawna Polaków wyzwaniem XXI wieku*, [w:] D. Gierszewski, H. A. Kretek (red.), *Edukacja obywatelska dorosłych a społeczeństwo obywatelskie*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Racibórz 2015, s. 107.

tucji i urzędów publicznych w Polsce, jak i wiedzę prawną Polaków⁶. Z przedstawionych danych wynika, że zaufanie respondentów wobec wymiaru sprawiedliwości nie jest wysokie. Co więcej, także jego *pozycja wizerunkowa (...), zważywszy na kluczową rolę, jaką odgrywa w funkcjonowaniu społeczeństwa, jest daleka od zadowalającej*⁷. Jednocześnie także wiedza respondentów dotycząca podstawowych aspektów odnoszących się do wymiaru sprawiedliwości jest na poziomie *bardzo umiarkowanym*⁸. Warto zwrócić uwagę, że aż 49% uczestników badania wyraziło przekonanie, że *sędziowie w Polsce są członkami partii politycznych*, jednak w kolejnym pytaniu aż 40% z nich nie potrafiło wskazać czy zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa mogą oni w ogóle pełnić taką funkcję⁹. Inny przykład stanowią kwestie związane ze świadomością dotyczącą regulacji z zakresu prawa spadkowego. Choć zdecydowana większość respondentów poprawnie wskazała, że istnieje możliwość odwołania (unieważnienia) sporządzonego wcześniej testamentu, to jednak, aż 21% z nich nie potrafiło zająć stanowiska w tej sprawie. Jednocześnie pozytywnie ocenić należy świadomość respondentów, co do zagadnienia dziedziczenia długów po osobie zmarłej, czego dowodzi fakt 91% poprawności dokonanych wskazań¹⁰. Jednocześnie warto nadmienić, że spośród uczestników badania zdecydowana większość określiła, że w sytuacji potrzeby uzyskania porady prawnej związanej z potencjalną sprawą w sądzie, zwróci się do adwokata (72%), radcy prawnego (48%), bądź też będzie poszukiwało informacji w Internecie (22%)¹¹. O ile dominujące wskazania odnoszące się do poszukiwania stosownego wsparcia u zawodowych prawników świadczą o świadomości zawłości i wielości regulacji prawnych wymagających profesjonalnego wsparcia, o tyle częstotliwość wskazań Internetu jako źródła wiedzy w tym zakresie, wiąże się z koniecznością umiejętności wyszukiwania i selekcjonowania odpowiednich informacji, które będą wiarygodne i rzetelne, a tym samym sprostają oczekiwaniom i wzbudzą zaufanie ich odbiorcy¹².

Przyjąć zatem można, że wzrostowi świadomości prawnej sprzyjać może rozumiana w szerokim ujęciu edukacja prawna, którą rozpatrywać można w szczególności w następujących aspektach – działaniach edukacyjnych prowadzonych w tym zakresie w szkole, prezentację treści o tematyce prawnej w sieci, jak również innych źródłach oddziałujących na opinię publiczną, a także w procesie kształcenia przyszłych pokoleń świadczących usługi prawne. Zależność tę ukazuje rysunek 1.

⁶ *Diagnoza świadomości prawnej Polaków 2016. Główne wyniki badania wizerunku wymiaru sprawiedliwości i wiedzy prawnej Polaków*, s. 2, www.tajnikipolityki.pl [14.07.2016].

⁷ *Diagnoza świadomości prawnej Polaków 2016. Główne wyniki badania wizerunku wymiaru sprawiedliwości i wiedzy prawnej Polaków*, s. 33, www.tajnikipolityki.pl [14.07.2016].

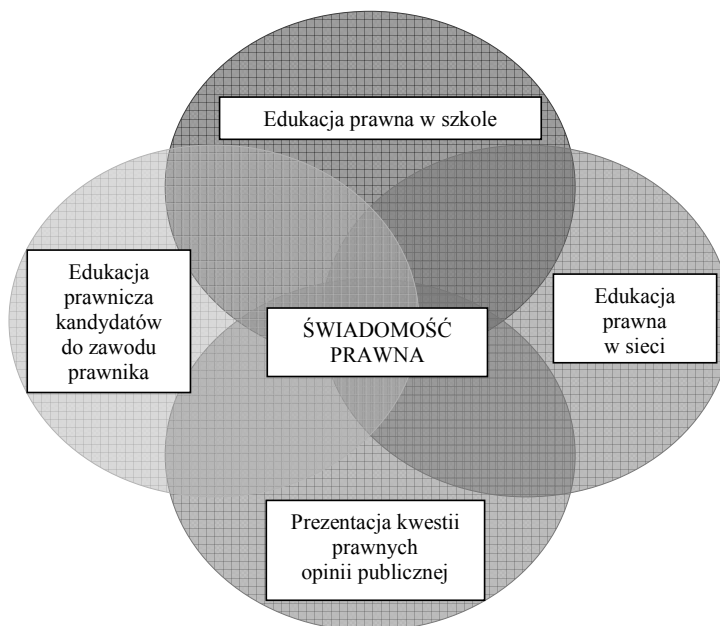
⁸ *Diagnoza świadomości Polaków 2016*, www.zpp.net.pl [31.07.2016].

⁹ *Diagnoza świadomości prawnej Polaków 2016...*, *op. cit.*, s. 15, 16.

¹⁰ *Ibidem*, s. 21, 23.

¹¹ *Ibidem*, s. 31.

¹² M. Dutko, *O akredytację informacji*, [w:] M. Karciarz, M. Dutko, *Informacja w Internecie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 36.



Rys. 1. Wybrane aspekty kreujące świadomość prawną

Źródło: opracowanie własne.

Regulacje prawne w przestrzeni edukacyjnej

W polskich placówkach oświatowych przepisy systemu prawa stanowią wyznacznik nie tylko prawidłowego funkcjonowania instytucji, ale także sposobu pracy dydaktyczno-wychowawczej nauczycieli. Podejmując zagadnienia związane z edukacją prawną zwrócić uwagę należy na regulacje tej kwestii w podstawach programowych dla poszczególnych etapów edukacyjnych. Podkreślić jednak warto, że kwestie zakresowo związane z edukacją prawną zawarte zostały w systemie kształcenia, co do zasady w pojęciu *edukacja obywatelska*. Mianem tym w ujęciu szerokim określić można *wszystkie zaplanowane, zorganizowane, systematyczne działania edukacyjne, mające na celu wyposażenie młodzieży i dorosłych w niezbędną wiedzę*

oraz umiejętności do uczestnictwa w życiu politycznym i społecznym¹³. Podejmowanie kwestii związanych z edukacją prawną i obywatelską jest niezmiernie istotne, bowiem dotyczy aspektów związanych z funkcjonowaniem w demokratycznym państwie prawa. W związku z tym za niezbędne uznać należy poznanie podstawowych zasad demokracji oraz prawa, sposobu funkcjonowania określonych instytucji, uprawnień przysługujących obywatelom, a także form pozwalających na uczestniczenie w życiu publicznym¹⁴.

Istotne z perspektywy prowadzonych rozważań jest to, że już w *Podstawie programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli oraz innych form wychowania przedszkolnego* zwrócono uwagę na edukację w zakresie wybranych kwestii prawnych¹⁵. Wśród zawartych w przytoczonym akcie obszarów działalności edukacyjnej wskazane zostało *wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne*. W zakresie tym uwzględniono, że dziecko, które kończy etap wychowania przedszkolnego i ma rozpocząć naukę w szkole podstawowej w szczególności *wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa*¹⁶. Zapis ten jest niezmiernie istotny, bowiem pomimo ogólności jego brzmienia odnosi się on do wartości konstytucyjnych, stanowiących fundament demokratycznego państwa prawa.

Podstawa Programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych uwzględniająca I i II etap edukacyjny, również zawiera wybrane aspekty prawne. W zakresie odnoszącym się do pierwszego ze wskazanych okresów, przytoczony akt prawny zakłada, że podczas edukacji społecznej uczeń zobligowany jest osiąść wiedzę o tym, że *wszyscy ludzie mają równe prawa* oraz znać przysługujące mu prawa i obowiązki, zaś w odniesieniu do edukacji plastycznej cechować się powinien *elementarną wiedzą o prawach autora*, podczas korzystania z wytworów przekazów medialnych¹⁷. Realizacja treści podstawy programowej dla II etapu edukacyjnego zakłada podejmowanie z uczniami przez nauczyciela aspektów prawnych w szczególności podczas zajęć z zakresu *Historii i Społeczeństwa*. W ich toku uczeń powinien m.in. podać *przykłady praw i obowiązków obywateli Rzeczypospolitej Polskiej*, jak również omówić *wybrane prawa dziecka (...)*. Ponadto na tym etapie edukacyjnym podczas zajęć z *Wychowania do życia w rodzinie* podejmowane powinny być niezmiernie istotne treści dotyczące *prawa człowieka do intymności*, a także kwestii związanych z jego ochroną¹⁸.

W toku kształcenia na kolejnych etapach edukacyjnych – III oraz IV, wybrana problematyka prawna realizowana jest w zakresie *Podstawy programowej* dotyczącej przedmiotu *Wiedza o społeczeństwie*. W akcie tym wskazano pięć ogólnych celów nauczania, wśród których ujęto *znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej* oraz *znajomość zasad i procedur demokracji*. Ponadto dla każdego etapu wskazano także cel szósty, który w przypadku kształcenia w zakresie podstawowym na IV etapie obejmuje *znajomość praw człowieka*. Zatem uczeń obligatoryjnie poznaje treści, które pozwolą mu na nabycie umiejętności wyjaśnienia

¹³ K. Siellawa-Kolbowska (red.), *Edukacja obywatelska w Niemczech i Polsce. Raport z badań*, Warszawa 2008, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008, s. 10.

¹⁴ T. Merta, *Z demokracją na ty*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2001, s. 5.

¹⁵ *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli oraz innych form wychowania przedszkolnego*, www.men.gov.pl [14.04.2016].

¹⁶ *Ibidem*, 15.5.

¹⁷ *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych*, s. 9 i 10, www.men.gov.pl [14.07.2016].

¹⁸ *Ibidem*, s. 64.

podstawowych praw człowieka, rozpoznanie przypadków ich naruszenia, a także możliwych sposobów ich ochrony¹⁹.

Zauważyć zatem należy, że edukacja prawna w zróżnicowanym stopniu odbywa się na każdym etapie edukacyjnym, co sprawia, że świadomość prawna pojawia się już u przedstawicieli pokolenia najmłodszych. Jest to niezmiernie ważne, bowiem zgodnie z regulacjami Konstytucji RP, każdy jest równy wobec prawa²⁰, choć m.in. osoby małoletnie nie posiadają lub też posiadają ograniczoną zdolność do czynności prawnych, co stanowi ich niewątpliwą ochronę²¹. Z uwagi na istotę podejmowanych zagadnień w toku lekcji, podkreślić również należy znaczenie postawy nauczyciela prowadzącego zajęcia, którą rozpatrywać można dwuaspektowo. Z jednej strony konieczne jest by nauczyciel stanowił dobry przykład szanowania i respektowania praw człowieka, z drugiej zaś niezmiernie cenny jest odpowiedni dobór przez pedagoga różnorodnych metod pracy, które pozwolą na potraktowanie uczniów jako *aktywnych partnerów w organizowanym (...) procesie* nabywania świadomości i umiejętności przestrzegania i egzekwowania prawa²².

Nowe technologie a edukacja prawna

Znaczenie edukacji prawnej rozpatrywać należy również w kontekście nieustannego postępu technologicznego. Związane jest to m.in. z tym, że znaczna część aspektów istotnych w życiu człowieka odbywa się nie tylko w świecie realnym, ale także tym wirtualnym. Wśród przykładów tego rodzaju wskazać można wielość podejmowanych relacji interpersonalnych w trybie *online* – dokonywanie transakcji, nabywanie określonych usług poprzez sieć Internet, czy też publikowanie treści o charakterze prywatnym na portalach społecznościowych. Ponadto *postęp naukowy i cywilizacyjny* sprawia, że modyfikowane są oczekiwania społeczeństwa odnoszące się do efektów kształcenia²³. Znaczące wykorzystanie nowych technologii w życiu współczesnych obywateli sprawia, że konieczne jest dostosowanie systemu prawa do potrzeb zmieniającego się świata. Konieczność ta wynika m.in. z faktu, że media cyfrowe (np. Internet) stanowią potencjalne miejsce, w którym człowiek doświadczać może cyberprzestępczości- kradzieży tożsamości, wyłudzeń itp.²⁴ Niestety, jak zauważa A. P. Wierzbicki *prawo tworzą politycy i prawnicy, w większości kształceni bez głębszego zrozumienia nowej techniki*²⁵. Zdaniem autora dla skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom związanym z wy-

¹⁹ J. Korzeniowski, M. Machalek, *Edukacja obywatelska w szkole- teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011, s. 40 i 42.

²⁰ Art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483].

²¹ Art. 12 i art. 15 Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny [Dz. U. 1964 nr 16 poz. 93 ze zm.].

²² M. Rutkowska-Pasza, *Prawa człowieka w edukacji obywatelskiej*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1998, s. 28-29.

²³ J. Korzeniowski, M. Machalek, *Edukacja obywatelska w szkole- teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011, s. 39.

²⁴ J. Auleytner, *Zagrożenia cyberprzestrzeni*, [w:] J. Auleytner, J. Kleer (red.), *Rewolucja informacyjna a kryzys intelektualny*, Wydawca Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Warszawa 2015, s. 105.

²⁵ A. P. Wierzbicki, *Trzy powody, dla których rewolucja informacyjna wywołuje kryzys intelektualny*, [w:] J. Auleytner, J. Kleer (red.), *Rewolucja informacyjna a kryzys intelektualny*, Wydawca Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Warszawa 2015, s. 21-22.

korzystaniem nowych technologii, byłoby uwzględnienie w procesie kształcenia prawników, jak również innych przedstawicieli dyscyplin społeczno- humanistycznych przynajmniej trzech obligatoryjnych przedmiotów dotyczących nowych technologii – robotyki, informatyki oraz inżynierii biomedycznej²⁶. Zauważyć jednak należy, że w zaleceniach dotyczących programu kształcenia na kierunku prawo wskazuje się powinność uwzględnienia zajęć z zakresu technologii informacyjnej w wymiarze 30 godzin. Wśród treści kształcenia w tym zakresie wskazane zostały: *podstawy technik informatycznych, przetwarzanie tekstów, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, grafika menadżerska i/lub prezentacyjna, usługi w sieciach informatycznych, pozyskiwanie i przetwarzanie informacji*²⁷. Istotne wydaje się również zaznaczenie, że treści te stanowić powinny *co najmniej odpowiednio dobrany podzbiór informacji zawartych w modułach wymaganych Europejskiego Certyfikatu Umiejętności Komputerowych (ECDL)*²⁸. Przyjąć zatem można, że pokolenie przyszłych prawników nabywa w toku kształcenia podstawowe umiejętności w zakresie Technologii Informacyjno-Komunikacyjnych. Ponadto zauważyć również należy, że osoby te są również przedstawicielami tzw. pokolenia cyfrowych tubylców, dla których zgodnie ze stwierdzeniem D. Tapscotta *nowoczesne technologie są jak powietrze*, co sprawia, że niewątpliwie potrafią oni je użytkować²⁹.

Kolejny aspekt, na który należy zwrócić uwagę w niniejszych rozważaniach stanowi edukacja prawna poprzez sieć Internet. A. Wasiak zauważa, że *informacje dotyczące zagadnień prawnych są jedną z najszybciej rozwijających się usług niematerialnych dostępnych za pośrednictwem sieci komputerowych, w szczególności – Internetu*³⁰. Dostęp do treści o charakterze legislacyjnym odbywa się m.in. poprzez możliwość użytkowania stron internetowych, które podejmują tego rodzaju zagadnienia. Wśród nich wskazać należy te, które przypisane są do organów władzy państwowej. Uznać za nie zatem można strony organów władzy ustawodawczej (Sejmu i Senatu), wykonawczej (Prezydenta RP oraz Rady Ministrów), a także sądowniczej (Sądów i Trybunałów)³¹. Wskazane witryny internetowe zawierają niezmiernie istotne kwestie prawne – ukazują obywatelom m.in. prawne podstawy swojego funkcjonowania, przebieg procesu legislacyjnego prowadzonego w Polsce, jak również aktualnie obowiązujące przepisy prawa. Tak szeroki zakres udostępnianych informacji, a także łatwość wyszukania w sieci adresów internetowych tychże instytucji³² sprawia, że są one powszechnie dostępne dla każdej osoby, która tylko podejmie starania ich odnalezienia.

Istotę znaczenia mediów (w tym także cyfrowych) dostrzec należy w przekazywanych poprzez te źródła informacji dotyczących bieżącej sytuacji polityczno-prawnej w Polsce, jak również na świecie. Przykład stanowić może tocząca się debata dotycząca organu władzy sądowniczej, jakim zgodnie z ustawą zasadniczą jest Trybunał Konstytucyjny. Wielość informacji w tym przedmiocie- dostępnych za pomocą środków masowego przekazu sprawia,

²⁶ *Ibidem*, s. 22.

²⁷ *Standardy kształcenia dla kierunków studiów: Prawo jednolite studia magisterskie*, s. 7, http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/ba8ae591b0216fd6682ee79830bcf66c.pdf [20.09.2016].

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ D. Tapscott, *Cyfrowa dorosłość. Jak pokolenie sieci zmienia nasz świat*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2010, s. 62.

³⁰ A. Wasiak, *Współczesne zasoby informacyjne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok, s. 61.

³¹ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne – zarys wykładu*, Wydawnictwo Liber, Warszawa 2000, s. 188.

³² A. Wasiak, *op. cit.*, s. 63.

że kwestia ta jest dyskutowana nie tylko wśród przedstawicieli środowisk prawniczych i parlamentarnych, ale także innych grup społecznych. Jednocześnie problematyka ta stanowi może przesłankę do zwracania społecznej uwagi na wartość, jaką niewątpliwie jest funkcjonowanie w demokratycznym państwie prawa.

Nadmienić również należy, że witryny internetowe stanowią także źródło informacji prawnej poprzez prezentację osób świadczących usługi w tym zakresie. Tego rodzaju strony WWW niewątpliwie uznać można z jednej strony za te, które ukazują określone usługi, poprzez prezentację dorobku zawodowego, naukowego, sposobu i zakresu reprezentacji oraz współpracy z klientem, jak również omówienie wybranych zagadnień prawnych. Bardzo częstym zjawiskiem są również *odpłatne lub częściowo odpłatne porady prawne, udzielane w formie odpowiedzi na zadane pytania*³³.

Edukacja prawnicza a wzrost świadomości prawnej obywateli

Rozważania dotyczące aspektów edukacji prawnej w społeczeństwie informacyjnym odnieść należy także do kwestii związanych z procesem kształcenia kolejnych pokoleń prawników, jak również poprzez zwrócenie uwagi na *działania mające na celu pogłębienie wiedzy o prawie u profesjonalistów*, za których uznać należy prawników³⁴. Kwestia ta jest niezmiernie istotną, bowiem zawodowi przedstawiciele palestry, jak również studenci prawa swoimi działaniami przyczyniają się do szerzenia edukacji prawnej, a tym samym wzrostu świadomości społeczeństwa w tym zakresie. Wśród czynności tego rodzaju wskazać można prowadzenie klinik prawa, udzielanie bezpłatnych porad prawnych, tworzenie stron internetowych o różnorodnej tematyce prawnej.

Jednym z niewątpliwych walorów edukacji prawniczej jest to, że na większości wydziałów prawa funkcjonują przywołane wyżej kliniki prawa. Często są one postrzegane jedynie jako poradnie prawne, które udzielają porad prawnych osobom ubogim. Jednak jest to tylko jeden z walorów klinik prawa. Dostrzec również należy, że pozwalają one osobom zdobywającym wykształcenie kierunkowe na nawiązywanie pierwszych relacji z klientem zgłaszającym się z określonym problemem prawnym, jak również na zdobycie cennej wiedzy i doświadczeń pod opieką nauczyciela akademickiego, z drugiej zaś jest niewątpliwą szansą dla obywateli na uzyskanie określonej wiedzy prawnej, co tym samym uznać można za jeden z przykładów edukacji prawnej³⁵. Z uwagi na wielość zalet funkcjonowania tego rodzaju organizacji w ramach uczelni wyższych konieczne jest postrzeganie klinik prawa, jako procesu *kształcenia studentów, którego podstawowym celem jest przekazywanie studentom wiedzy i umiejętności niezbędnych dla wykonywania zawodu prawnika poprzez stosowanie aktywnych form nauczania, możliwość praktyki oraz uczenie w działaniu*³⁶. Z perspektywy rozważań nad wzrostem świadomości prawnej obywateli zauważyć należy, że co do zasady studenckie poradnie prawne (kliniki) posiadają własne strony internetowe, które poprzez możli-

³³ *Ibidem*, s. 62.

³⁴ D. Woźniakowska-Fajst, *op. cit.*, s. 12.

³⁵ M. Klauze, *Kilka słów o klinikach prawa*, [w:] T. Bekrycht, *Tożsamość kultury prawnej*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM, Poznań 2013, s. 50-51.

³⁶ *Ibidem*.

wość dotarcia do szerszego grona odbiorców stanowią znaczące źródło informacji. Zasoby tego rodzaju witryn internetowych są zróżnicowane, jednakże w szczególności wskazują one podstawowe założenia działania poradni prawnych, jak również ich podstawy prawne, co sprawia, że potencjalni klienci mogą uzyskać podstawowe – niewątpliwie istotne dla nich informacje.

Zmiany zachodzące we współczesnym świecie, stanowią jedną z przesłanek poszukiwania wiedzy prawnej przez młode pokolenie. Potwierdzenie tych słów stanowić może fakt, że zgodnie z *Informacją o wynikach rekrutacji (...) w uczelniach nadzorowanych przez MNiSW* – prawo stanowi jeden z najpopularniejszych kierunków studiów stacjonarnych, który jest wybierany przez kandydatów na polskie uczelnie wyższe. Jednocześnie zauważyć należy, że choć liczba zgłoszeń chęci podjęcia kształcenia w tym zakresie co roku jest bardzo wysoka, to jednak ich pozycja w klasyfikacji sporządzanej przez MNiSW ulegała zmianie na przestrzeni lat. Wskazać należy, że w roku akademickim 2011/2012 kierunek ten zajął piątą pozycję wśród tych cieszących się największą ogólną liczbą zgłoszeń kandydatów³⁷. W latach kolejnych – 2012/2013 – liczba kandydatów na studia prawnicze wynosiła 24 985, co stanowiło pozycję trzecią w analizowanym rankingu, zaś w roku kolejnym było to już miejsce drugie przy ogólnej liczbie zgłoszeń kandydatów wynoszącej 20 418³⁸. Przetawione dane skłaniają do zastanowienia. Z jednej strony pozytywny wydaje się nieustanny wzrost zainteresowania podejmowaniem studiów prawniczych, w szczególności z uwagi na potencjalne zwiększanie świadomości prawnej nie tylko młodych obywateli podejmujących studia prawne, ale także innych osób funkcjonujących w ich środowiskach lokalnych. Z drugiej zaś perspektywy zwrócić uwagę należy na tzw. *ustawę deregulacyjną*³⁹, która wprowadziła bardzo istotne zmiany w kontekście uzyskiwania określonych kwalifikacji zawodowych m.in. z zakresu prawa, a tym samym stanowiła istotny czynnik wzrostu zainteresowania wyborem tej niewątpliwie trudnej i odpowiedzialnej drogi kształcenia.

Podsumowanie

Konkludując podkreślić należy, że kreowanie i przestrzeganie regulacji prawnych stanowi gwarancję ładu społecznego. Badania prowadzone na obszarze terytorialnym RP wskazują, że poziom świadomości prawnej społeczeństwa nie jest wysoki. Aspekt ten jest niepokojący z uwagi na fakt, że to przecież wiedza w zakresie regulacji prawnych sprawia, że człowiek nie tylko postępuje zgodnie z obowiązującymi przepisami, ale przede wszystkim może dbać o to, by jego prawa były szanowane i respektowane. Konieczne jest zatem podejmowanie działań mających na celu podnoszenie świadomości prawnej obywateli. Szczególnie istotna w tym zakresie jest niewątpliwie edukacja prawna, której człowiek powinien doświadczać od najmłodszych lat. Sprzyjające temu są zapisy aktów *Podstaw programowych* poszczególnych etapów edukacyjnych, jak również powszechnie dostępne media cyfrowe, które pozwalają na

³⁷ *Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2011/2012 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz uczelniach niepublicznych*, www.nuka.gov.pl [20.07.2016].

³⁸ *Informacja o wynikach rekrutacji op. cit.*, www.nuka.gov.pl [20.07.2016].

³⁹ Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów [Dz. U. 2013, poz. 829].

zapoznanie się z obowiązującymi przepisami prawa. Co więcej, edukacja prawna wiązać się może ze zwiększonym zainteresowaniem obraniem ścieżki zawodowej, której celem będzie wykonywanie zawodu prawnika, a tym samym zgłębianie specjalistycznej wiedzy prawniczej. Członkowie społeczeństwa informacyjnego powinni zatem dążyć do zwiększania swojej świadomości prawnej, ponieważ zgodnie ze słowami Hermogenianusa: *hominum causa omne ius constitutum sit*⁴⁰.

Bibliografia

- Auleytner J., *Zagrożenia cyberprzestrzeni*, [w:] Auleytner J., Kleer J. (red.), *Rewolucja informacyjna a kryzys intelektualny*, Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Warszawa 2015.
- Buregwa-Czuma S., Garwol K., *Definicje właściwości i funkcje społeczeństwa informacyjnego*, [w:] Furmanek W., Piecuch A., *Dydaktyka informatyki. Problemy i wyzwania społeczeństwa informacyjnego* 6 (2011), Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011.
- Dutko M., *O akredytację informacji*, [w:] Karciarz M., Dutko M., *Informacja w Internecie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Gajda E., Lubińska B., *Lacińska terminologia prawnicza*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2014.
- Klauze M., *Kilka słów o klinikach prawa*, [w:] T. Bekrycht, *Tożsamość kultury prawnej*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM, Poznań 2013.
- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne – zarys wykładu*, Wydawnictwo Liber, Warszawa 2000.
- Korzeniowski J., Machalek M., *Edukacja obywatelska w szkole- teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.
- Merta T., *Z demokracją na ty*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2001.
- Olszewski J., *System pracy w warunkach globalnego społeczeństwa informacyjnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2013.
- Rozwadowski W., *Prawo Rzymskie. Zarys wraz z wyborem źródeł*, Wydawnictwo Ars boni et aequi, Poznań 1992.
- Rutkowska-Pasza M., *Prawa człowieka w edukacji obywatelskiej*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1998.
- Siellawa-Kolbowska K. (red.), *Edukacja obywatelska w Niemczech i Polsce. Raport z badań*, Warszawa 2008, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008.
- Tapscott D., *Cyfrowa dorosłość. Jak pokolenie sieci zmienia nasz świat*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2010.
- Wasiak A., *Współczesne zasoby informacyjne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok.
- Wierzbicki A. P., *Trzy powody, dla których rewolucja informacyjna wywołuje kryzys intelektualny*, [w:] J. Auleytner, J. Kleer (red.), *Rewolucja informacyjna a kryzys intelektualny*, Wydawca Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Warszawa 2015.
- Woźniakowska-Fajst D., *Edukacja prawna- możliwość, szanse, bariery*, Fundacja INPRIS.

Netografia

- Diagnoza świadomości prawnej Polaków 2016. Główne wyniki badania wizerunku wymiaru sprawiedliwości i wiedzy prawnej Polaków*, s. 33, www.tajnikipolityki.pl [14.07.2016].
- Diagnoza świadomości Polaków 2016*, www.zpp.net.pl [31.07.2016].
- Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2011/2012 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz uczelniach niepublicznych*, www.nuka.gov.pl [20.07.2016].
- Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2013/2014 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz uczelniach niepublicznych*, www.nuka.gov.pl [20.07.2016].
- Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli oraz innych form wychowania przedszkolnego*, www.men.gov.pl [04.2016].
- Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych*, www.men.gov.pl.

⁴⁰ Premia ta oznacza: *wszelkie prawo ustanawia się dla ludzi*, [w:] W. Rozwadowski, *Prawo rzymskie zarys wykładu wraz z wyborem źródeł*, s. 228.

Standardy kształcenia dla kierunków studiów: Prawo jednolite studia magisterskie,
http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/ba8ae591b0216fd6682ee79830bcf66c.pdf, [20.09.2016].

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483].

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny [Dz. U. 1964, nr 16, poz. 93 ze zm.].

Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów [Dz. U. 2013, poz. 829].